

موج تغییرات در جمهوری آذربایجان

اگر نگاهی به 2 دهه موجودیت جمهوری آذربایجان داشته باشیم می‌بینیم این کشور همانند بسیاری از کشورهای تازه استقلال یافته شوروی با مشکلی به نام اقتدارگرایی رهبران مواجه بوده است.



جام جم آنلاین: اگر نگاهی به 2 دهه موجودیت جمهوری آذربایجان داشته باشیم می‌بینیم این کشور همانند بسیاری از کشورهای تازه استقلال یافته شوروی با مشکلی به نام اقتدارگرایی رهبران مواجه بوده است.

در این میان ساختار سیاسی این جمهوری با توجه به ویژگی‌های خود عملاً اقتدارگرا بوده و رهبران آن نیز در سایه بحران‌های داخلی و خارجی کوشیده‌اند با بسته نگه داشتن فضای سیاسی و اجتماعی عملاً قدرت را در دستان خود حفظ کنند. وقتی حیدر علی‌اف حکومت را به دست گرفت همزمان با بحران سیاسی داخلی و جنگ با ارمنستان برای تسلط بیشتر بر حاکمیت، قوانین محدودکننده‌ای ایجاد و مخالفان سیاسی بالقوه و بالفعل خود را کنار گذاشت و حزب آذربایجان نوین را تأسیس کرد.

این سیاست‌ها توسط پسرش الهام علی‌اف هم دنبال شد؛ سیاست‌هایی که باعث شده در سال‌های اخیر همزمان با تداوم سیاست‌های اقتدارگرایانه الهام علی‌اف اعتراض‌ها و مخالفت‌ها نیز اوج گیرد. در این حال با توجه به شرایط سیاسی و اجتماعی این کشور و تداوم محدودیت‌ها برای مخالفان، رد صلاحیت شدن بیشتر نامزدهای احزاب مخالف و تمامی نامزدهای گروه‌ها و تشکل‌های اسلامگرا در انتخابات سال 2010، برگزاري آن به صورت غیررقابتي و پرابهام و همچنین تلاش اخیر دولت جمهوری آذربایجان در زمینه‌سازی برای مادام‌العمر کردن ریاست جمهوری موجب شد احزاب و شهروندان جمهوری آذربایجان و مخالفان علی‌اف در سایه گسترش موج تحول‌خواهی در جهان عرب دست به تحرکاتی گستره بزنند.

احزاب و جریان‌های مخالف

اگر به جریان‌ها و احزاب مخالف سیاست‌های الهام علی‌اف در جمهوری آذربایجان نگاهی داشته باشیم وجود 2 نوع از جریان‌های مخالف امری آشکار است. بیش از 90 درصد مردم این جمهوری مسلمان و بیش از 80 درصد نیز شیعه هستند، اما احزاب و جریان‌های اسلامی سال‌هاست از مخالفان سیاست‌های الهام علی‌اف به شمار می‌روند. به همین دلیل با توجه به سیاست‌های ضددینی باکو در طول 2 دهه گذشته و تداوم این روند و وجود محدودیت‌های اعمال شده بر ضد احزاب اسلامگرا و مردم و این که دولت عملاً دخالت مذهب را در سیاست ممنوع می‌داند و احزاب اسلامی را نیز برانداز تعریف می‌کند در ماه‌های اخیر این سیاست‌ها منجر به واکنش‌هایی گسترده در داخل و خارج از این کشور شده است. دولت الهام علی‌اف با دستگیری رئیس و تعدادی از اعضای حزب اسلام کوشید دامنه مخالفت‌ها را سرکوب کند، اما بی‌شک مخالفت جریان‌های اسلامی همچنان در این کشور وجود خواهد داشت و وضعیت موجود نیز بیانگر تداوم بیشتر آن در آینده است.

نکته: اکنون الهام علی‌اف هم از سوی احزاب اسلامگرا تحت فشار قرار دارد و هم از سوی احزاب لائیک و غربگرا. در این بین نیز علی‌رغم وعده‌های گذشته مبنی بر آزادسازی قره باغ دولت تاکنون نتوانسته در این مسیر گام بردارد. گذشته از اسلامگرایان مخالف، گونه دیگری از مخالفان را احزاب و جریان‌های غیرمذهبی و اکثراً لائیک و غربگرا مثل حزب مساوات و استقلال تشکیل می‌دهند که با توجه به رابطه مطلوب با غرب مورد توجه آنها قرار دارند. این احزاب، خواستار آزادی سیاسی و مشارکت هستند و به عنوان رقیبانی بالقوه برای دولت فعلی به شمار می‌روند. در این میان از آنجا که اروپایی‌ها و آمریکایی‌ها از هر گونه قدرت اسلامگراها بیم دارند از احزاب لائیک حمایت می‌کنند و این موضوع نیز سبب شده باکو از این موضوع ناخرسند باشد. همچنین به نظر می‌رسد رویکرد غرب در حمایت از احزاب لائیک مخالف با توجه به ادامه مخالفت‌ها و اعتراض همچنان تداوم داشته باشد. به طور مثال اخیراً سفیر آمریکا و سایر کشورهای غربی با سران این احزاب جلسات متعدد داشته‌اند.

وضعیت موجود و آینده

بی‌گمان با توجه به شرایط سیاسی جمهوری آذربایجان این کشور را می‌توان در ردیف کشورهای در آستانه تحول قرار داد. در این میان هر چند با وجود مخالفت‌ها و تظاهرات‌های اخیر، مقامات حزب حاکم آذربایجان نوین معتقدند تلاش مخالفان برای ایجاد آشوب و تظاهرات خیابانی در باکو به شکست انجامیده، اما باید گفت احزاب مخالف از حضور چند هزار نفره مردم در این اعتراضات با وجود اعمال محدودیت‌های بی‌شمار خبر می‌دهند. حال اگر به رویکرد دولت در مقابله با تظاهرات و مخالفت‌های اخیر توجه شود باید گفت رئیس‌جمهور آذربایجان، الهام علی‌اف در واکنش به تظاهرات اخیر مخالفان دولت، آنان را حمایت شده توسط کشورهای خارجی

دانسته است. رفتاري که در رسانه‌ها و روزنامه‌هاي دولتي اين کشور نمود بارزي دارد، اما اين رويکرد در واقع تبليغات رسانه‌اي و فرافکني مشکلات داخلي است، چراکه دولت در اين کشور از مشکلات سياسي، اقتصادي و اجتماعي رنج مي‌برد و اکنون نيز اين کشور با مشکلات گسترده‌اي دست به گريبان است، زيرا از يك سو اکثریت مردم جمهوري آذربايجان از شرايط مناسب اقتصادي برخوردار نيستند و حدود 2 ميليون آذري از سال‌ها امرار معاش در خارج از وطن به ستوه آمده‌اند و در بعد سياسي نيز مخالفت‌ها و اعتراض‌ها در اين کشور بر ضدسياست‌هاي حزب حاکم افزايش داشته است که نمود آشکار آن را مي‌توان در حضور کم‌رنگ مردم در انتخابات پارلماني اخير و افزايش تظاهرات در ماه‌هاي گذشته دانست. در مجموع بايد گفت اکنون علي‌اف، هم از سوي احزاب اسلامگرا تحت فشار قرار دارد و هم از سوي احزاب لائيک و غربگرا. در اين بين نيز علي‌رغم وعده‌هاي گذشته مبني بر آزادسازي قره باغ دولت تاکنون نتوانسته در اين مسير گام بردارد و در زمينه مذهبي هم با اتخاذ سياست فرار به جلو و تداوم ممنوعيت حجاب اسلامي در مدارس و تشديد سرکوب و دستگيري اسلامگرايان عملا پتانسيل‌هاي مخالفت‌ها و اعتراض‌ها را ميان مردم و احزاب مخالف افزايش داده است. دست آخر اين که هر چند تعيين زمان، نوع و نتايج تحولات و تغييرات در اين کشور مشکل به نظر مي‌رسد، اما بايد گفت اين کشور در مسير دگرگوني قرار گرفته است. روندي که در صورت مقاومت دولت در برابر خواست‌هاي مخالفان ممکن است ابعادي انقلابي به خود گيرد.

علي رضاني / جام‌جم